

Pillantás a tengerhajózásra

Már megszokott a kép a nagy világkikötőkben: Csipkerózsika-álmukat alvó hajók tétlenül ringatóznak a tenger vizén. Több száz, kisebb városnak is beillő áruszállító és tanker vesztegel hosszú ideje Nyugat-Európa kikötőiben. A tétlenség oka pedig nem más, mint a *tőkés hajóépítő- és hajófuvarozó-ipar immár negyedik éve tartó válsága*. De nem minden hajónak adatik meg a leállítás „öröme”, sok úszóóriást leszereltek, illetve beolvastottak, mert tulajdonosaik elvesztették a reményüket arra, hogy a közeljövőben kedvező helyzetbe kerüljön a hajófuvarozás.

Az 1973-as közel-keleti háborút követő olajválság és a nyersanyagok iránti hirtelen megnövekedett igény *kedvező helyzetet teremtett* a tengeri szállítás és a hajóépítő-ipar számára. Özönlöttek a megrendelések a tőkés világ nagy hajóépítő üzemibe a hatalmasnál hatalmasabb tankhajókra és szárazárut fuvarozó vízi járművekre. Napról napra dőltek meg a rekordok, az egyik japán hajógyár például félmillió tonna befogadóképességű szupertankhajót épített. Két esztendő alatt soha nem látott mértékben felduzzadt a világ kereskedelmi hajóflottája.

Az egész tőkés világon végigsöpörő mély gazdasági válság természetesen *nem kimélte a hajózási iparágat sem*. Rohamosan visszaesett a szállított áruk mennyisége, s egyre több hajó volt kénytelen kapacitásának kihasználatlansága miatt kényszerpihenőre térni. A veszteségek ellensúlyozására a nyugati hajóstársaságok egymást túllícitálva kínálják az ár-engedményeket, hogy elhódítsák a fuvarozatókat. A leállított hajók száma továbbra is növekvő irányzatot mutat. Idén nyáron például több mint 1100 tengerjáró állt tétlenül mintegy 80 millió tonna hordkapacitást képviselve.

A tengeri szállításban mutatkozó lanya üzletmenet *leginkább a tőkés országok hajóépítői érzik meg*, helyzetük már-már katasztrófálisnak mondható. A hajóépítésre befutó megrendelések hirtelen visszaestek, s ma a dokk mindössze 60–70 szá-

zalékos kapacitással dolgoznak. A hajógyártás zuhanásszerű csökkenése következtében munkások tízezrei kerültek az utcára, illetve kénytelenek csökkentett munkaidőben dolgozni.

A japán hajógyártás tavaly az előző évihez képest 40 százalékkal kevesebb megrendelést kapott, Franciaországban 22, Hollandiában 21 százalékkal esett vissza a hajóépítés egy év alatt. Kritikus helyzetbe kerültek a spanyol, a francia és a svéd hajóépítők is, ezekben az országokban ugyanis több mint 40 százalékkal csökkentek a belföldi és az exportmegrendelések. Minden jel arra mutat, hogy a korábban jelentős konjunktúrát élvező hajóépítő-ipar Nyugaton „felzárkózott” az úgynevezett válságiparágak sorába. (Újabb ide tartozik az acélipar, valamint az elektronika is.) A keserű pirulát a tőkés államok gazdasági vezetése kénytelen volt lenyelni, s az

iparág megmentése érdekében népszerűtlen intézkedéseket hozni. A Közös Piac például úgy határozott, hogy a tagállamoknak az évtized végéig felére kell csökkenteniük hajóépítő-iparuk kapacitását. Mindez „természetesen” csak a dokk egy jelentős részének bezárásával, munkáselbocsátással hajtható végre. (Az intézkedés következtében csak Franciaországban 60 ezer hajógyári munkás veszíti el állását.)

Hajóipari szakemberek véleménye szerint *a súlyos gondok ellenére a tőkés országok hajóépítőiparának helyzete az idén kedvezőnek mondható*, ha az 1980-ra várható helyzetel hasonlítják össze. Ekkorra érik majd el ugyanis a jelenlegi hajógyártási válság a mélypontját, s a termelési adatok — tőkés prognózisok szerint — a megrendelésekkel párhuzamosan drasztikusan csökkennek.

Míg a tőkés hajóépítő-

ipar és a tengeri áruszállítás az említett nehézségekkel küszködik, *a szocialista országok kereskedelmi flottája és az áruk vízi továbbítása nagy ütemben, válságmentesen fejlődik*. 1970-ben a szocialista kereskedelmi flotta befogadóképessége 19,5 millió tonna volt, tavaly ez a szám elérte a 33 millió tonnát. Ezzel a mennyiséggel a szocialista országok már 9 százalékkal részesednek a világ kereskedelmi flottájából. A Szovjetunió rendelkezik a világ hatodik legnagyobb áruszállító hajóparkjával, a sorban az USA-n és Norvégián kívül az úgynevezett olcsó lobogójú országok közül Libéria, Panama, Ciprus előzik meg. (Ezekben az országokban a bejegyzett hajók után nem vagy csak minimális mértékben kell adózni, ezért a világ minden részéről jegyeztetnek itt be hajót. Így fordulhat elő, hogy a világon a legtöbb kereskedelmi hajó libériai

és panamai zászló alatt fut.)

A KGST-országok mintegy 3000 hajót közlekedtetnek a világtengereken, többségükben 5–8 évvel ezelőtt épített, tehát korszerű, „fiatal” vízi járműveket. A hajópark háromnegyede a Szovjetunióé, Lengyelország és az NDK pedig mintegy 300 hajóval rendelkezik.

Rohamos ütemben fejlődik a bolgár kereskedelmi flotta, s figyelemre méltó a kubai hajóépítés üteme is. *A KGST egyes tagállamai különböző méretű és rendeltetésű hajók gyártására szakosodtak*, s a hajóépítő üzemek szinte nem győzik teljesíteni a megrendeléseket. Több hajógyárt és kikötőt bővítenek egyidejűleg, hiszen az elkövetkező években az eddiginél is nagyobb, lendületesebb fejlődés várható a hajógyártásban, illetve a tengeri szállításban. *A szocialista országokban tehát szó sincs „hajó-munkanélküliségről”*, sőt, a kék országút járművei teljes kihasználtsággal szelik a világ tengereit és óceánjait. A külkereskedelmi forgalomban részt vevő áruk egyre nagyobb százalékát juttatják el tengeren a szocialista országok rendeltetési helyükre, a Szovjetunió export-import forgalmának például már több mint 50 százaléka bonyolódik le vízi úton. A szocialista országok ötéves tervei, valamint a komplex program fontos hangsúlyt helyez a vízi teherszállítás, valamint a hajóépítés fejlesztésére. Többek között a tervszerűségnek tulajdonítható a válságmentes, dinamikus fejlődés mind a hajóépítés, mind pedig a szállított áruk mennyisége területén.

A tőkés hajóstársaságok nem kis irigységgel — s egyben csodálattal — szemlélik a szocialista országok tengeri flottájának üzleti sikereit. *Egyre több nyugati fuvarozató veszi igénybe a szocialista országok hajóit*, mert azok pontosságban, árban és technikai felszereltségben versenyképesek.

G.—Sz.

Hamburg kikötőjében

most rajtad a sor. Hová mentél?

— Mondtam.
— Az korábban volt. Gondolod, hogy bárkinek is érdeke vádolni téged?
— Tagadok mindent.
— Miért akartál az orvosnőtől „igazolást” kérni?
— Mert nála jártam.
— De jóval éjjel előtt.
— Nem igaz.
— Szerinted mindenki hazudik?
— ... (lehajtja a fejét)
— Az egyik lány látott az ablakból, hogy sietve mégy az utcán.
— Kitalálta.
— Nem okultál a társaid példájából?
— Letagadok mindent!
— pattant fel hisztérikusan és kirohant, teljes erővel becsapva maga mögött az ajtót.

Meditálás

Árvai Ferenc szobrászművész csöndesen hűmögte: „Aki ennyire védi magát, az vagy fél, vagy nem bűnös”. Mócsi Ferenc író a lány védelmére azt hozta fel: „Legaktívabb tagja a közösségnek, szeretet olvasni, van véleménye, s csak azért makrancos, mert ezt szokta meg”. Ratkó József költő más oldalról érvelt: „Aki nem a büntetéstől fél, hanem az igazság közlésétől, ott bizony nem a gyereket kell hibáztatni”. Sára Ernő grafikus sem ragaszkodott a hazaküldéshez, de „Mindhármójuk védekezésében érezni, hogy nem csupán önmagukat védik. Ki tudott még róla, hová mentek?”

Kora délutánig csatároztak, de nem jutottak előbbre. A táborlakók mit sem sejtve az újabb fordulatról, vidám zajjal gyülekeztek a nagyelődoban. Tudomásukra hozták a napközben történeteket, és elhangzott a kérdés: mi legyen a lánnyal? Néhanyan bátortalanul azt javasolták, maradjon. Már-már a szolidaritás kerülték számbeli fölénybe, de a parlamentáris formát betartva szót kért egy fiú.

Második határozat

— Ne a szívetekre hallgassatok, hanem az eszeitekre. Ez a demokratikus „bíróági tárgyalás” azt is jelenti, hogy tárgyilagossá kell lennünk. Lehetőséget kaptunk a döntéshez, hát vegyük komolyan. Aki ezt pusztán jó heccnek véli, az inkább maradjon csöndben. A lány nem ok nélkül akarta rábeszélteni a doktornőt a hamis tanúzásra.

— Lehet, de akkor sem hiszem el róla! — kiáltott közbe a „vádolt” barátja.

— Az ne beszéljen, aki nek az első este akkora

fültöt cuppantottak a nyakára, mint a sörös kupak — hurrogták le.

— Azért vagytok ellene, mert nem ismeritek.

— A rokonszenvnek ehhez nincs sok köze, különben a szobatársai mellette tanúskodnának.

— Az ellenőrzéskor velünk volt, de a takarodó után nem sokkal elaludtunk — motyogták halalkan.

— Elképzélhető, hogy utána kiosont?

— Igen!

Bár a logikus érvek hatására megfordult az arány, s szavazás nélkül is nyilvánvaló lett az eredmény, ám kevesen jutottak el odáig, hogy morálisan is mérlegeljék három társuk cselekedetének súlyát. Föltartották a kezüket, mert nem akartak a kisebbséghez tartozni, igennel válaszoltak, mivel azt látták praktikusabbnak.

3.

A későbbiek folyamán gyakran került terítékre a foglalkozásokon ez a téma, de a napok múltával kezdett nyílt titok lenni: a két fiú valóban nem ment ki a táborból. Az utolsó estén merték elmondani, hogy egy négyágyas lányszobában — az ott lakók tudtával — a létszám-ellenőrzéskor a szekrénybe bújtak, majd valamivel később előjöttek a rejtékhelyükről és ki sem mozdultak a helyiségből reggelig.

A korán érő, egymás iránt fokozottan érdeklődő tizenéves fiúk és lányok között gyakori az ilyen eset, ezért most tekintsünk el attól, hogy a felnőttek erkölcsi normáival mérve polemizáljunk erről. Sokkal érdekesebb az: miért szavaztak szemrebbenés nélkül azok is a fiúk hazaküldésére, akik hálótársul fogadták a két kamaszt. Kinek a bűne nagyobb — a srácoké, mert vétettek a fegyelem ellen, de becsületbeli dolognak tartották a hallgatást, vagy a négy lányé?

Szótlatlanul kucorogtak a lépcsőkörlet peremén és zavart mosollyal köszöngtek az arra menőknek. A jegyre vártak, ám számukra ez az utazás nagyon keserves volt, hiszen kizárták őket a további táborozásból. Ez a határozat 140 fővárosi szakmunkástanuló véleménye alapján született. S a csaknem másfél százból egy sem akadt, aki lelkiismerete parancsa szerint feláll...

Hajnal László Gábor

Továbbadható múlt

Beszélgetés a Legato egyik főszereplőjével

(A Legato című magyar film egyik főszereplője Hegedűs D. Géza. Egy fiút játszik, akinek apja a negyvenes évek hőse, az ötvenes évek mártírja volt: szobor az emlékezet talapatán. De valódi, emberi arca — a fiú számára — ismeretlen.)

— Szülőfaludban, Ibrányban a felszabadulás utáni időszakról érdeklődtem. Édesapád, amint az elbeszéléséből kiderült, igen jól ismeri az elmúlt harminc év helyi történetét. Ismered vajon te is?

— Úgy, mint ő, bizonyára nem. Neki ez az időszak az élete volt, nekem történelem. Annyit tudok, amennyit minden fiatal megtudhat a családjától, hiszen Magyarországon egyetlen familiát sem hagyta érintetlenül ezek az időszakok. És a szülők, nagyszülők továbbadják tapasztalataikat.

— Továbbadják?

— Lehet, hogy nem szóban, de viselkedésben, indulataikban, cselekedeteikben. És megjelenik a történelem a hallgatásban is. Az elhallgatásban.

— Elegendőek ezek a jelzések útmutatónak egy nemzedék számára?

— Nem. De van, amit már én is átéltem. Például nagyszüleimen keresztül a tévesztést. Az, hogy ők hogyan emlékeznek mind a mai napig az akkori gondokra, gyötrelmekre és hogyan változtak meg az életkörülményeik éppen a szövetkezeti gazdálkodás révén, már saját tapasztalatom. Hogy úgy mondjam, az életem. Kétségtelen, a hatvanas évek előtti időszak számomra is homályos. A művészet feladata, hogy el-

oszlassa a ködöket. A Legato is ezt teszi.

— Elég „ködoszlatónak” a művészet?

— Alapvető kérdés, hogy hozzájutunk-e az iskolában, majd az életben a hiteles történelmi tényanyagokhoz, a dokumentumokhoz. A művészet ezeknek az ismeretére épít. Az igazságtevéshez azonban nagy tapintat és humanitás szükséges. Egy Fellini-filmet említhetnék, az Amarcordot, amelyben a rendező minden társadalmi réteget, kigúnyolt, de fantasztikusan nagy szeretettel, emberiséggel. Érződött, hogy magát is közülük való embernek tartja. Értük harcol, nem ellenük. Csak így lehet. De így kell! Nem várhatunk az igazság kimondásával a tanúk haláláig. Amikor már nem védekezhetnek, nem tisztázhatják magukat és történelmüket. És nem várhatunk azért sem, mert nem mindegy, milyen szemléletű fiatalságra bízta egy társadalom a jövőt. Mi nevelte őket? A valóság elhallgatása vagy kimondása? Hamissá vagy igazgá váltak?

— És ha most elmondanám, hogy Ibrányban kik voltak a felszabadulás utáni idők igazi vagy vélt hősei, ártatlan áldozatai és feljelentői...?

— Ne folytasd. Úgy hiszem, ismerem őket. Nyilván azt akarod kérdezni, hogy tévedéseik ismeretében csökkent-e a hitem és az irántuk érzett szeretetem. Nem, nem csökkent. Ismerem körülményeiket, életüket, valódi arcukat... Talán én sem hibáztam volna kevesebbet...

Nógrádi Gábor

Jelenet a Legatóból. Hegedűs D. Géza, Dayka Margit és Kovács Nóra

Olaj és OPEC

Öt esztendővel az 1973 végén bekövetkezett nyersanyagár-robbanás után ismét figyelemre méltó mozgás, helyezkedés tapasztalható a nemzetközi olajpiacon. Az OPEC (Kőolajexportáló Országok Szervezete) olajpolitikája 1973 után zavarokat okozott a tőkés világgazdaságban, s sokak szerint hozzájárult a tőkés világon 1974-75-ben végigsöpörő súlyos (s azóta is tartó) gazdasági válság elmélyüléséhez. A „fekete arany” árának ugrásszerű emelkedése, valamint a többi fűtő- és alapanyag árának meg többszöröződése egy csapásra véget vetett az „olcsó nyersanyagok korszakának”.

Az OPEC 13 tagországa az olajtermelésben és -kivitelben kiemelkedő helyet vívott ki magának az utóbbi években. Az OPEC-országok 320 milliós lakossága a világnépesség 8 százaléka. Ők rendelkeznek viszont bolygónk olajtartalékainak 68, földgázkészleteinek 39 százalékával. A világ olajtermeléséből 52, olajkiviteléből pedig több mint 60 százalékát részesednek. Nem véletlen tehát, hogy az OPEC olajminiszteri konferenciáját mindig megkülönböztett figyelem kíséri világszerte.

1973 óta az olaj világpiaci ára megötszöröződött. Jelenleg egy barrel (159 liter) kőolaj 12,70 dollárba kerül. A drasztikus áremelések hatása igen szerteágazó volt. Mindenekelőtt jelentősen megnövelte az olajjal nem rendelkező országok — s ide tartozik a legtöbb fejlett tőkés állam, valamint a harmadik világ jó része — olajszámláját. Soha nem látott mértékben megnövekedett az olajimportőr államok — elsősorban Japán, Olaszország, Franciaország, a skandináv országok — külkereskedelmi mérleghiánya, hiszen az olaj behozatalában nem lehetett fennakadás. (Az USA kőolajigényének 50-60 százalékát importból elégíti ki, annak ellenére, hogy a világ legnagyobb olajtermelőinek sorába tartozik.)

Persze, ami az egyik országnak kiadást, az a másiknak bevételt jelent. Így állt elő az a helyzet, hogy az 1973-at követő három esztendőben szinte önzönlöttek a petrodollárok az OPEC tagállamaiba. A mérés vagyont az olajtermelők külföldön befektették, kikölcsönözték, illetve egy részét hazai fejlesztési célokra fordították. A kezdeti pénzön jó néhány irreális gazdaságfejlesztési terv megvalósítására csábította az OPEC-országokat, az utóbbi két esztendőben azonban a józanabb tervezés kerekedett felül.

Ennek pedig legfőbb oka az, hogy csökkeni kezdett az olajdollárok áradata. Az árdragulás és az energiaválság ugyanis takarékoságra készítette a nagy olajfogyasztókat. Ennek hatására 1976 végétől lassult az olajbehozatal növekedésének üteme, a korábbi évi 5-7 százalékos importnövekedést sikerült egy százalékosra leszorítani. Az olajimportáló országok hozzáláttak az úgynevezett alternatív energiaforrások (lignit-, tőzeg-, atom-, nap- és vízenenergia) fokozottabb igénybevételéhez. Renszánszát éli a szén, amelynek bányászata 1973 után kapta vissza régi rangját. (Érdemes megjegyezni, hogy az energia- és árproblémákkal csak a fejlett tőkés államok tudnak viszonylag sikeresen megküzdni, hiszen a fűtő- és nyersanyagban szegény fejlődő országok továbbra is nagy gondokkal — fokozódó eladósodás, pénzhiány az alternatív energiaforrások hasznosítására — kényyszerülnek szembenézni.)

Mindez azt eredményezte, hogy 1978-ban túlkínálat alakult ki az olajpiacon. Az OPEC-országok többsége — az árak tartásának érdekében — a kénytelen volt visszafogni az olaj kitermelését, hogy elkerülje nagyobb eladatlan kőolajkészlet felhalmozódását. A szervezet vezető hatalma, a legnagyobb exportőr, Szaúd-Arábia például az év első hat hónapjában 17 százalékkal csökkentette a kitermelést, hasonlóan cselekedett Kuvait, az Arab Emírátságok Szövetsége, Algéria és még több más ország. Összességében idén az OPEC 9 százalékos termelés-csökkenésre kényszerült.

Mindezzel egyidejűleg a világ kőolajtermelésébe olyan új területek „léptek be”, mint az északi-tengeri, a mexikói és az alaszakai olajmezők. A három gaz-

dag olajlelőhely konkurenciát jelent az OPEC-nek, bár a belátható jövőben a szervezet monopolhelyzetét nem veszélyezteti komolyan.

A szervezet korábbi szilárd egységén két éve repedések keletkeztek. Az elmentétek az árkérdések köré csoportosulnak. Az utolsó olajáremelésre két éve került sor, azóta a félévenkénti olajminiszteri csúcsertekezleteken — hosszas és igen kemény viták után — nem növelték az árat. Az OPEC árkérdésekben két pártba szakadt: az egyik oldalon állnak azok az országok, amelyek az utóbbi 24 hónap során elmentétek mindenfajta ár-emelést (Szaúd-Arábia, Irán, az emírségek), míg a másik oldal leghevesebb szószólói (akik minden esetben azonnali és nagymértvű ár-emelést követeltek) Kuvait, Algéria, Irak, Líbia és Venezuela voltak. A többi tagország a pillanatnyi erőviszonyoknak megfelelően hol az egyik, hol a másik tábor támogatta.

Az „olajhég” és az „olajgalambok” kemény csatái jellemezték az utolsó négy csúcstalálkozót. Szaúd-Arábia és követői azért elleneztek az árak emelését, mert ezeket az országokat „különleges” kapcsolatok fűzik az Egyesült Államokhoz, amelynek gazdasági és politikai érdekei az árak változásának elodázását diktálják. Az ár-emelés ugyanis nem lenne hatástalan az USA gazdasági növekedésére, a külkereskedelmi deficit alakulására, az inflációra és nem utolsósorban a betegeskedő dollárra.

A radikális ár-emelést követelő országok viszont gazdasági érdekeikre hivatkoznak. A már két éve befagyaszott olajárak mellett rohamosan csökken ezeknek az országoknak a vásárlóereje, ugyanis az ál-

taluk importált gépek és berendezések ára az infláció következtében folyamatosan emelkedik. S az így előálló veszteségekért senki sem nyújt kárpótlást. Óvatos becslések szerint az olajexportáló országok 15 százalékos veszteséget szenvedtek el tavaly az infláció és másik 15 százalékosat a valutaárfolyamok ingadozása miatt. A számok nyelvére lefordítva ez azt jelenti, hogy például Kuvait vesztesége az idén 14 milliárd dollár körül alakul. A bevétel fokozatos értékcsökkenése több olajtermelőt arra késztetett, hogy lassítsa tervezett gazdaságfejlesztési célkitűzéseinek végrehajtását, sőt némelyikük már hitelt, kölcsönt is kényyszerült felvenni. A Szaúd-Arábiánál jóval érzékenyebb veszteségeket elszenvedő országok tehát most már határozott intézkedéseket követelnek: az olaj árának 30 százalékos emelését.

Az amerikai valuta állandó gyengülése, értékvesztése (árfolyamzuhanása) az egyik fő okozója a veszteségeknek — hangoztatják az „olajhég”. Véleményük szerint a kőolaj árát a jövőben a dollár helyett más valutában vagy úgynevezett valutakötésben kell megállapítani. (A valutakötést 16 ország fizetési eszközt tartalmazná, s ezek árfolyamának átlagából határoznák meg az árat. Így jelentősen kiküszöbölhető az árfolyam-ingadozás kedvezőtlen hatása.) Mind ez ideig azonban nem sikerült letérni a dolláralapról, mert Szaúd-Arábia ebben a vonatkozásban sem hajlandó cserben hagyni az Egyesült Államokat. Az USA számára ugyanis nagy presztízsvesztést jelentene a dollár mellőzése.

Az OPEC-ben árkérdésben, valamint a dollárral kapcsolatos műveletekben csak egyhangú igennel szü-

lethet döntés. Jamani sejk (szaúdi olajminiszter) vezetésével ez ideig Szaúd-Arábiának és OPEC-beli szövetségeseinek az elmúlt két év során különböző kompromisszumok és fenyegetések árán sikerült megakadályozni az ár-emelést és a dolláralapról való letérést. Annyi eredmény mégis született, hogy létrehoztak egy bizottságot a dollár helyettesíthetőségének tanulmányozására...

És az iráni álláspont? A teheráni vezetés ez év őszéig egy követ fűjt Szaúd-Arábiával és az USA-val. A világ második legnagyobb olajexportőrére azonban megrázták az októberben kezdődött belső politikai problémák. A zavargások kiterjedtek az olajmezőkre is, a munkások több hétig sztrájkoltak. Ennek következtében az ország mintegy 60 millió barrel olajkivitteltől esett el. Irán gazdasági érdekei most egyértelműen az olaj árának emelését diktálják, mert 10 százalékos emelés esetén hat hónap alatt pótolni tudná a sztrájkok miatt kiesett olajjövédelmet. Teherán a legutóbbi hetekben már szót is emelt az árdragítás mellett, bár politikailag minden eddigienél jobbá rászorult az USA támogatására.

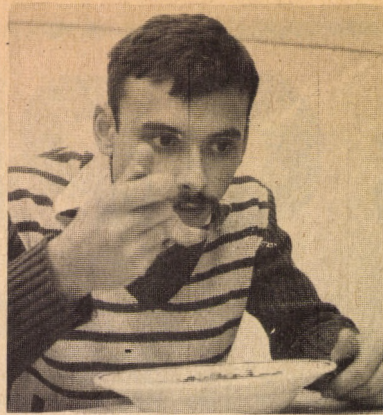
Ez tehát a helyzet az OPEC olajminiszterei újabb, december 16-án Abu Dhabiban kezdődő csúcsertekezletének előestéjén. Az álláspontok nagyjából tisztázódtak, a két tábor újabb összecsapása elkerülhetetlen. Minden jel arra mutat, hogy Szaúd-Arábia eddigi merev és hajthatatlan álláspontjának feladására kényszerül, mert szeretné elkerülni a „kicsik lázadását”. Most már csak az a kérdés, mennyivel emelik az olaj árát 1979. január elsejétől.

Központi kérdése lesz az értekezletnek a dollár helyzete is. Az előzetes nyilatkozatok szerint Szaúd-Arábia ebben is engedékenyebb lesz mint korábban, mert a saját bőrén is kezdi érezni a dollár megrendülését. Rijad persze kínosan ügyel majd arra, hogy a meghozott döntések túlságosan ne sértsék Washington érdekeit.

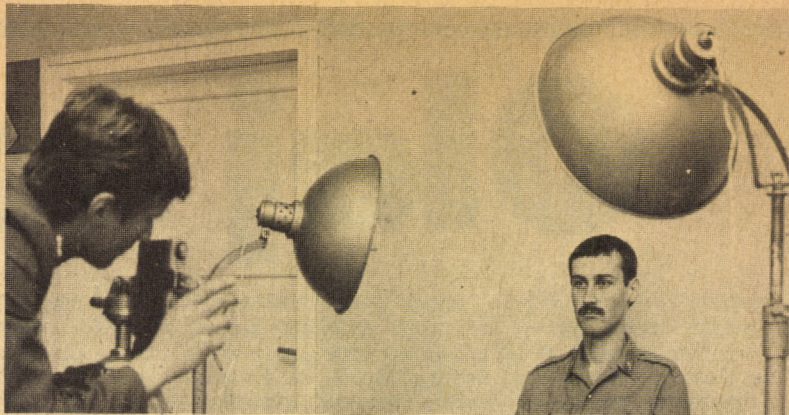
Az olaj ára várhatóan ismét megindul fölfelé. Az előrejelzések szerint a mai túlkínálat néhány éven belül megszűnik, s a következő évtized elején helyreáll a kereslet és a kínálat egyensúlya a mindössze 30-50 évre elegendő kőolaj világpiacán. Továbbra is nyitott marad azonban a kérdés, helyreáll-e addig majd az OPEC egyensúlya?

Gonda György—
Szentgáli Péter

Szlezák István

Művészi portré Rózsavári Nándorról — ezúttal a katonakönyvből

BEVONULÓK KÖZÖTT

Péterek belecsöppentek...

Fehér keretben, zöldes karton, rajta a név, a dátum és a cím: mikor, hova, négy centiméteresre vágott hajjal... A behívó.

Van, akinek kifut a kezéből, lábából az erő, van, aki letargikusan forgatja és olyan is, aki flegmán fogadja. Az egyik számít rá, a másikat váratlanul éri. Van, aki azt mondja: elkezdhetetlen sorscsapás, másoknál az ismeretlen izgalma is jelentkezik, s beugrik a barátok beszéltetésére is: „... akkor rám ordított a tizedes...”

A múlt században elsiratták a bevonulókat, mert tizenöt évre vitték őt, de sokan még ma is hajlamosak a sírásra. A hetvenkedő, riogató katonatörténetnek — okkal, ok nélkül — se szeri, se száma.

Egy biztos, a bevonulás új életformát, új közösséget jelent, elszakadást a korábbi élettől. Sok minden függ attól, milyenek az első tapasztalatok, hogyan fest a katonaidő kezdete.

A legutóbbi bevonulásnál három fiút választottunk ki: Szlezák Istvánt, Rózsavári Nándort és Málík Pétert. Három ember, három sors, s most az egyenruha mégis egyformává teszi őket. István anyagbeszerzőként dolgozott, házasság, újdonsült apa; Nándor most végezte el a Testnevelési Főiskola vívószakadói tanfolyamát, míg Péter a bevonulás előtt villanyszerelő volt a Csepel Vas-és Fémművekben.

Az étkezdé: bent tömött sorokban ülnek a fiúk, rövid hajjal, az első kemény szavaktól megszeppenve, ismerősöket kereső tekintettel. Hogy mit éreznek, nehéz lenne megfogalmazni, de viselkedésükön és az első mondatokon átsüt a bizonytalanság. Még fűtetlen, üres a tanterem, a hosszú asztalokon egyenes rendbe rakott székek várják az újoncokat. Pár nap és ők is itt ülnek. Most rebbenő tekintettel ismerkednek, barátkoznak a hűvös környezettel. Arról beszélgetünk, mit éreztek, amikor megkapták a behívót, és mit tudtak arról a helyről, ahová kerültek?

— Én már két éve vagyok nős, a gyerek négyhónapos, — kezdi döccenősen, el-elkalandozó tekintettel Szlezák István. — Kétségbe nem estem, mert számítottam a behívóra, tudtam, hogy ezen előbb-utóbb túl kell jutnom. Volt bennem keserűség is, hogy na, én elmegyek, mi lesz a családdal?

Mit mondjak? A feleségem sem örült. Beszélgettünk is arról, hogy tizenhét éves korban lesznek sorkötelesek a fiúk, és akkor kellene minél előbb elvinni őket. De valahogy csak lesz. A szülők majd segítenek. Hogy mit tudunk a seregről? — kérdez vissza. — Megmondom őszintén, keveset, pedig civilben KISZ agit-prop. titkár voltam. Az biztos: itt is szeretnék bekapcsolódni a KISZ-munkába. De hogy mit, hol, hogyan?

Rózsavári Nándor valamivel többet tud a katonaletről. Egyszer már bevonult, de mint létszámfeletti, hazaküldték. Az ő helyzete, elsőosztályú sportolóról lévén szó, valamivel könnyebb. Vagy éppen a kihagyás veszélye fenyegeti?

— Én már vártam a behívót — mondja a vívó szinte hűvös nyugalommal —, csak halasztást kaptam, így hát az időpont volt egyedül kérdéses, de a behívó mindig váratlanul jön... Az egyesületnél is tudták, mi vártam. Viccelődtek, elláttak mindenféle jó tanáccsal, mert a többség itt szolgált.

— De kibírták? — szürom közben a sportolók olykor könnyebb helyzetére célozva, s a komor bajsz alól csak kibújik egy mosoly.

— No igen — folytatja —, ha sikerül a sportszázadhoz kerülnöm; jó lenne folytatni a vívást. Eddig napi két edzéssel készültünk, és éppen most kezdődne az alapozás. De úgy érzem, itt gon-

doskodnak majd a fizikumról — mondja.

Istvánban a család miatt van egy kis félsz. Nem is önmaga helyzetével foglalkozik, ösztönösen inkább rájuk tereli a szót. Nándor esete is sajátos, bár a katonaság előbb-utóbb minden sportolóra sort kerít. Nehéz lenne eldönteni, hogy könnyítést vagy fokozott erőfeszítést jelent, ha katonaként is edzésre járhat.

István és Nándor példája, ha nem is ritka, de nem jellemző. Málík Péter ennél inkább. 1957. december 20-án született, így a 21. születésnapját „angyalbörben” ünnepli. Bevonulása előtt villanyszerelőként dolgozott, és most is szeretne szakmájában maradni. Relésként hasznosítani tudná szakképzettségét — mondja —, és nem esne ki a gyakorlatból. Mikor neki is felteszem a kérdést, mit tudott ezelőtt a katonaságról, csak hümmögés a válasz.

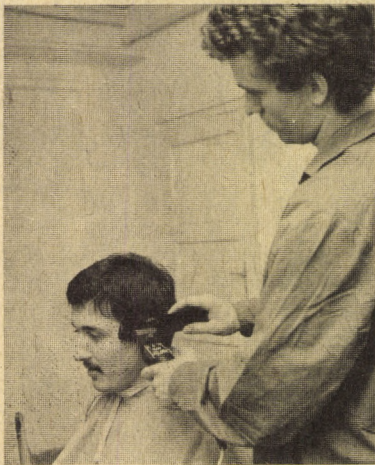
— Nem sokat hallani a katonaletről — mondja mégis egy kis idő múltán. — Az ember új közösségekbe kerül, ezért érthető a drukk. Gondolom, változtat az egyéniségen is... megerősödünk...

Kérdőjelek, befejezetlen mondatok. De az írásjelek alig-alig érzékeltetik, hogy Péter és a többiek keveset tudnak a katonaságról, arról a helyről, ahová most kerültek, ahol két évet töltenek el. Ha ideig-óráig is, de elszakadnak a civil élettől, a családtól, a barátoktól, az ismerősöktől. Új helyre kerülnek, ismeretlen helyre. Idő kell, míg megszokják, s ez részint a kiképzést is nehezíti. Péter úgy fogalmazott: „Nem sokat tudok a hadseregről. Nincs elég reklám. Nem tudom, jó szót használók-e... Mindenesetre érdekes lenne olvasni, hallani mondjuk a lakatnyá napirendjéről. Mindenkit érdekelne, hiszen minden fiú hadköteles, szükség lenne a felvilágosításra. Vegye fel több KISZ-alapszervezet a kapcsolatot a lakatnyábeliekkel, szervezzenek látogatást. Mert így csak azt érzem, hogy belecsöppentem.”

A megfogalmazás formája talán vitatható, de a tartalma aligha. Ha mindenütt többet törődnének a fegyveres erők tevékenységének, napi életének megismertetésével, Péter és a Péterek közül mind többen nem úgy éreznék, hogy „belecsöppentek...”

Faragó M. András

Málík Péter haja még mindig hosszúnak találtatott

SZIBÉRIA KINCSEI

78. okt. 6.

Ezután Rautenkranz is benne lesz az útikönyvekben

kísérletek céljaira, a másikat beépítették a Szaljut-6-ba, a harmadikon pedig Bikovszkij és Akszjonov gyakorolt. Akkor derült ki egyébként, hogy a súlytalanság állapotában meglehetősen nehéz a filmsere, ezért a mostani géphez már egy speciális önműködő filmliftet is kitaláltunk.

Az űrkutatás, korántsem mellékesen, évről évre egyre több földi felfedezéssel szolgál, erről beszélt dr. Hans-Joachim Fischer professzor is, aki az NDK Tudományos Akadémiája egyik kutatóintézetének igazgatója.

— Rendkívül fontosnak tartjuk az elméleti munkával párhuzamos termelőmunkát — mondta.

— Láttam az intézet műhelysarnokait, s első percben azt gondoltam, rossz helyre keveredtem, véletlenül egy gyárba tévedtem...

— Amit itt az irodákban és a laboratóriumokban elképzelünk és megtervezünk, mielőbb a gyakorlatban, s lehetőleg nagyüzemi méretekben igyekszünk kipróbálni. Ezt tettük a multispektrális kamerával és az űrkutatás számára, illetve az adatok feldolgozása, értékelése érdekében konstruált más műszerek esetében is. Nem anyágpazarlás, hogy a fontosabb alkatrészekből biztonsági példányt is beépítettünk a fényképezőgépbe, amelyek üzembizavár esetén önműködően működésbe léptek volna, hiszen az igazi próbára az űrállomáson, illetve az űrhajón kerül mindig sor. Azzal sem árulok el szakmai titkot, hogy a mostani tapasztalatok alapján máris több újításon dolgozunk. Mondta is a feleségem, milyen jó lenne, ha mindent ilyen gonddal terveznénk és próbálnánk ki... például a mosógépeket. De tréfa nélkül: tudatában vagyunk, milyen nagyszerű program részesei vagyunk, s ami tőlünk telik, azt meg tesszük.

— Amikor beléptem, magyarul üdvözölt. Ha jól sejtem, nemcsak turista-ként járt nálunk...

— Csaknem tíz évvel ezelőtt, 1969-ben kezdődött a gyakorlati együttműködés magyar kollégáinkkal. Az utóbbi években gyakran találkoztunk Berlinben vagy Budapesten. Az önök tudásai és kutatói rendkívül

fontos problémák megoldásában vettek részt eddig is, például a mikroelektronika, valamint az űrhajók és űrállomások áramellátásának területén. Volt alkalom tehát sok barátot szerezni Magyarországon, s néhány szót is megtanultam...

— Gondolta volna gyerekkorában, hogy az interkozmosz program munkatársa lesz?

— Mint a legtöbb gyerek, én is sok fantasztikus könyvet olvastam, s persze álmództam is az űrutazásról. De nem voltam igazi álmódzó, komolyan eszembe sem jutott, hogy megérem. Mint ahogyan — már felnőtt kutatóként — azt sem hittem, hogy néhány évvel a Szovjetunióval és a többi szocialista országgal megkezdett együttműködés után egy honfitársam repülésének lehetek részese.

Az utóbbi hetekben Rautenkranzban is sok gyerek asztronautának álmódja magát. Nemrég meglátogatta őket Sigmund Jähn, akinek — míg „odafönn” volt — még egykori lecke-füzetét is begyűjtötték az úttörőcsapat tagjai.

— Már kértük a minisztériumot — mondta Margitta Vulturius igazgatónő —, hogy felvehessük egykori tanítványunk nevét, s még reménykedünk, hogy ezt nekünk engedélyezik. Annak ellenére, hogy az országból sok iskola jelentkezett hasonló kívánsággal.

Az űrhajósnak is megemlítették ezt azon az ifjúsági találkozón, amelyen Berlinben, a Friedrichstadt Palastban válaszolt a fiatalok kérdéseire. Mosolygott és parancsnokát, Bikovszkij ezredest idézte.

— Az imént válaszolt Valerij arra a kérdésre, hogy miként lesz az emberből űrhajós. És elsőként a szüleit említette, aztán a tanítóit, a munkatársait... Mi részvevői vagyunk, vagy ha jobban tetszik, szereplői egy nagy, közös munkának. Nem a név a fontos, Sok nevet kellene felsorolni... A tettek fontosabbak.

Szántó Gábor

Szibéria, a szovjet gazdaság szinte kimeríthetetlen kincsestára, napjainkban történelmének aranykorát éli. Ez a hatalmas terület a Szovjetunió közép- és hosszú távú gazdaságfejlesztési terveiben központi szerepet tölt be, mérhetetlenül gazdag természeti kincsei a Szovjetunió határain kívül is felkeltették a szakemberek figyelmét.

Évtizedünk elejéig a szovjet iparfejlesztés döntően az ország európai részére összpontosult. Erről a területről hozták a felszínre a legtöbb nyersanyagot, valamint a szén, kőolajat és a földgázt. Az ipar tehát „energiaközelbe” települt. Csakhogy az Urálon inneni terület nyersanyag- és energiaforrásai csökkenni kezdtek, meg kellett kezdeni Szibéria módszeres geológiai feltérképezését és a hatalmas ásványvagyon kiaknázását is. Ez a szinte elképzelhetetlenül nagy feltérképezési munka — amely még korántsem fejeződött be — igen kedvező eredményeket hozott: Szibéria területén van a világ egyik legnagyobb kőolaj-, földgáz- és szénkészlete. Hatalmas mennyiségben található itt fontos ásványi nyersanyagok s ezen a területen összpontosul az ország erdőállományának több mint egyharmada.

Néhány évvel ezelőtt határozat született Szibéria fokozatos iparosításáról, valamint a természeti kincsek feltérképezéséről, kiaknázásáról a meggyorsításáról. Egyre költségesebbé vált a nyersanyagok és az energiahordozók tömeges szállítása az ország európai részébe, ezért is született meg az új jelszó: „telepítsük az ipart az energiaforrások mellé!” S ezzel megkezdődött a Szovjetunió történelmének egyik legnagyobb gazdasági vállalkozása, az ipari-energetikai komplexumok kialakítása.

A tyumeny-tobolszki körzetbe a petrolium mellé gépipart, fémgyártást, valamint a közép- és nagyipari komplexumok főbb profiljai: a kőolaj-kitermelés, a földgázfeldolgozás, valamint a fafeldolgozás lesz. A tomszki, az Urál melletti és az észak-szibériai ipari-energetikai együttes kialakítása még tart. Különösen Nyugat-Szibéria fejlesztése gyorsul fel a következő évtized közepéig terjedő időszakban. A 80-as évek második felében a fejlesztés már inkább Kelet-Szibériára és a Távol-Keletre összpontosul, s később egyre nagyobb gazdasági szerephez jutnak a Szovjetunió északi, tengerparti területei is.

A minőség és hatékonyság tervének nevezett mostani, tizedik ötéves terv hatalmas feladatokat tűz Szibéria elé, különösen az energiagazdaság területén. Az olaj- és földgáztermelés, valamint a belőlük készülő vegyipari nyersanyagok termelése növekedésének döntő többségét Szibéria, ezen belül is Nyugat-Szibéria szolgáltatja majd az elkövetkező esztendőkből. (A nyugat-szibériai komplexum területe 1,8 millió négyzetkilométer, lakosaink száma pedig két és fél millió.) A jelenlegi tervidőszak végére — tehát 1980-ra — kőolajból 620–640 millió tonnát, földgázból 435 milliárd köbmétert, szénből pedig 790–810 millió tonnát hoznak majd a felszínre a Szovjetunióban. Az előirányzott mennyiségekből egyedül a tyumenyi termelőbázis 315 millió tonna

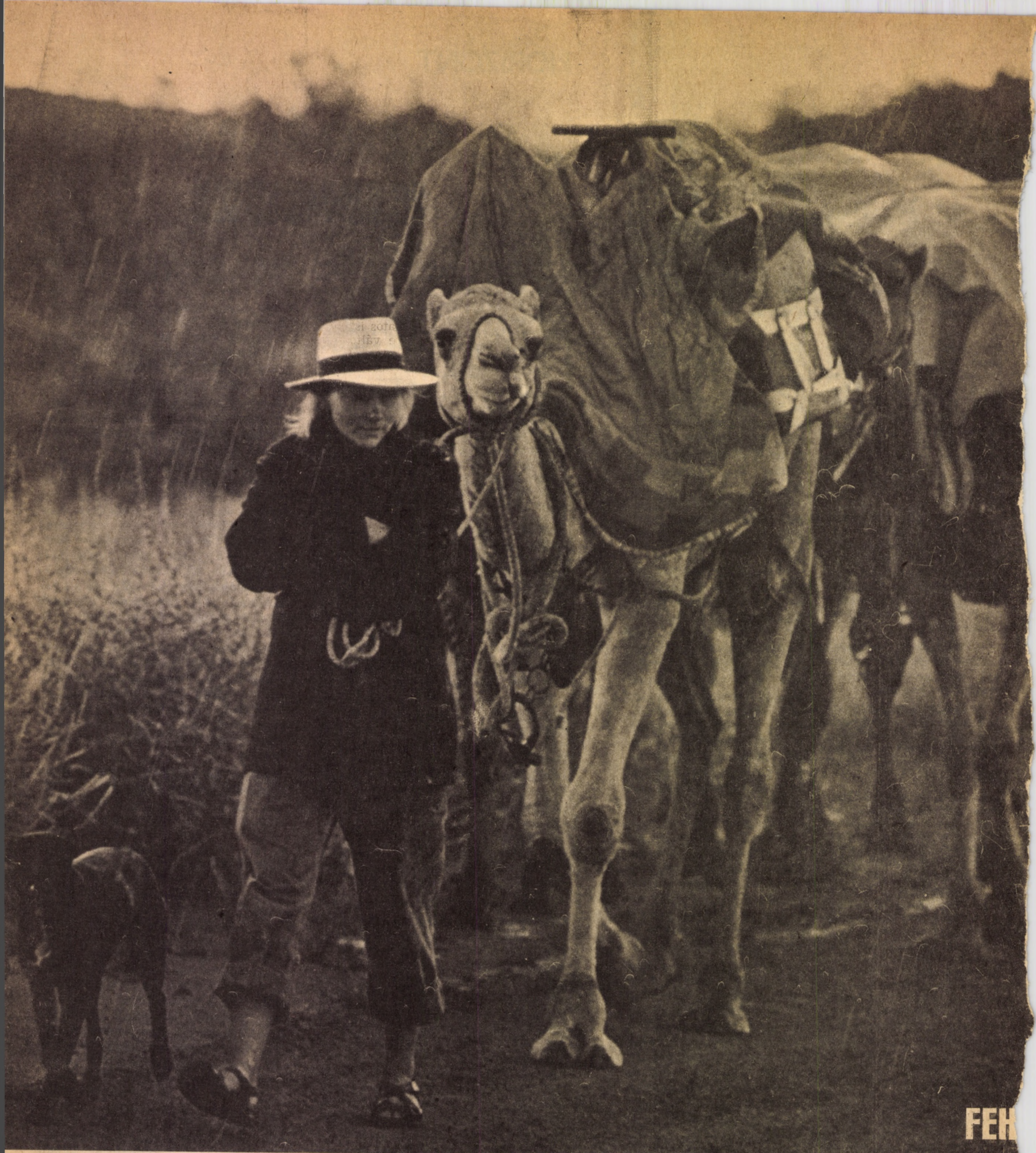
olajat és 155 milliárd köbméter földgázt ad majd az országnak. Ma még az európai terület adja a szovjet széntermelés 60 százalékát, de a kitermelés fokozatosan Szibériába tolódik el. A földgáztermelés nagyságára jellemző, hogy a világ felmért földgázkészleteinek 40 százaléka található Szibériában, elsősorban Urengoj és Jakutia térségben.

Szibéria tehát rendkívül nagy szerepet játszik az ország energiaellátásában, valamint az egész népgazdaság fejlesztésében. Ezt a szerepet azonban nem adják ingyen, a nagy ütemű szibériai energetikai és ipari fejlesztés ugyanis hatalmas beruházásokat igényel. A nyersanyag- és energiaforrások nehezen megközelíthető, alig lakott területeken találhatóak, ráadásul a természeti feltételek is — nagy kiterjedésű mocsárvidékek, fagyott föld, hideg időjárás stb. — meglehetősen mostohák. Mindez azt jelenti, hogy itt a beruházási költségek többszörösét teszik ki az európai területekének. Óriási többletköltséget okoz az is, hogy a zord természeti viszonyokhoz való műszaki alkalmazkodás újfajta — drágább — technológiákat igényel. Emeli a költségeket az infrastruktúra — városok, települések, repülőterek, utak, iskolák stb. — megépítése is, valamint a tervezett üzemek, gyárak létrehozása.

Ezekben az években Szibéria nagy természetátalakítás helyszíne. Az időjárás és földrajzi viszonyok megváltoztatására egyelőre nincsen lehetőség, de a hatalmas terület iparosítására, „beépítésére” egyszóval a népgazdaság szolgálatába állítására igen. Az ipari-energetikai komplexumok létrehozása nem csak a szovjet népgazdaság fejlődését szolgálja. A KGST tagállamai a jövőben az importált kőolaj és földgáz mind nagyobb mennyiségét kapják majd Szibériából, s ugyanez vonatkozik az ásványi kincsekre, valamint az erdőből származó termékekre is. A szocialista gazdasági közösség tagállamai jelenleg 11 közös beruházás építésében, megvalósításában vesznek részt, mintegy 9 milliárd rubel értékben. A közös beruházások közül néhány Szibériában valósul majd meg, s hozzájárul a KGST-tagállamok alap- és nyersanyagigényeinek kielégítéséhez. Kiemelkedik a szibériai beruházások közül az uszty-iliszki cellulózgyár, amely a kelet-szibériai fákészletekre és az Angara egyik vízi erőművére épül. A szocialista országok közös kivitelezésében készülő óriás gyár 1980-tól már teljes kapacitással termel.

A szibériai honfoglalásban közvetlenül és közvetve részt vállal az egész szovjet nép, az egész gazdaság. Különösen nagy feladatokat várnak a fiatalokra, elsősorban a Komszomol tagjaira, akik az ország minden részéről tömegesen érkeznek az építkezésre. Részt vesznek a vasutak, közutak, kikötők építésében, az ipar telepítésében és a föld méhe kincseinek a felszínre hozatalában. Munkájuk nagyban hozzájárul ahhoz, hogy belátható időn belül Szibéria a világ legiparosodottabb területei közé tartozik majd.

Gonda—Szentgáli

FEH

Fél év teveh – Ausztrá

A KGST és az atomenergia

Napjainkban a világon felhasznált energiamennyiség döntő hányada *hagyományos* forrásból ered, a nukleáris technika viszonylag nagyobb összegű befektetéseket kíván, erre ma még *kevésen* tudnak vállalkozni. A jövő azonban az *atommagé*. Az atomerőműben előállított energiát ugyanis nem terheli szállítási költség, s ez például az energiaszegény KGST-országoknak jelentős megtakarítást jelent. Ez a korszerű energiaforrás a környezetet is kevésbé szennyezi a hagyományosnál. Az atomerőművek fejlesztését — hosszú távra — gazdaságossági számítások is indokolják. A Szovjetunióban például a nagyszabású atomerőmű-program mellett szóló fő érvek egyike az volt, hogy az ország európai részén a szénalapú energiahordozók ára magas, s ez a hagyományos energia-előállítást viszonylag kedvezőtlenül teszi.

A KGST-országok a világ egyik leggyorsabban fejlődő régióját alkotják, megmutatkozik ez az energiatermelés dinamikus növekedésében is. 1960—75 között a szocialista közösség energiatermelése százhusz százalékkal emelkedett. 1980-ra a tervek szerint kétezer-egyszázmilliárd kilowatt energiát állítanak majd elő, ehhez ké-

pest 1990-re a termelés ismét megkétszereződik. Az atomenergia részesedése a mérlegben napjainkban még viszonylag szerény: 2,5—3 százalékos. A folyó ötéves tervidőszak végére azonban a korszerű erőművi kapacitás harmincmillió kilowattos lesz, és a századfordulóra a termelés felét adja majd. Az atomenergia békés felhasználásának immár történelmi hagyományai vannak a szocialista országokban. Csaknem negyedszázaddal ezelőtt, 1954-ben helyezték üzembe a Moszkva melletti Obnyinszkban a világ első ipari célokat szolgáló reaktorát. Ennek alapján fejlesztették ki a termikus reaktor típusát, mely a nemzetközi kereskedelemben is bekerült. Világossá vált azonban, hogy az atomenergia előállítása meghaladja az egyes KGST-tagországok lehetőségeit (kivéve persze a Szovjetuniót), tehát ezen a téren *fokozottan szükséges a nemzetközi összefogás*. Ez a felismerés vezetett aztán oda, hogy 1965—67 között Bulgária, Magyarország és az NDK megállapodott abban, hogy atomenergia-termelésüket a Szovjetunió segítségével fejlesztik. A megállapodás értelmében Bulgáriában Kozloduj mellett négyszáznegyven megawattos erőmű létesült, az NDK-

ban pedig felépült a lubini Nord-1 elnevezésű reaktor. Ugyancsak szovjet közreműködéssel Csehszlovákiában százötven megawatt kapacitású erőmű létesült. Magyarországon Pakson épül már az első négyszáznegyven megawattos reaktor, atomerőmű-programunk első lépcsője.

A középtávú népgazdasági tervek energiafejezetei jól tükrözik az atomenergiának a KGST-országok életében betöltött szerepét. A villamosenergia-termelésben részesedése 1980-ra Csehszlovákiában tizenkét százalékra, az NDK-ban hat százalékra nő, és Bulgáriában eléri a harminc százalékot is. 1990-re már reaktorok adják a megtermelt energia felét Bulgáriában, harmadát az NDK-ban és negyvenkét százalékát északi szomszédunknál. A Szovjetunióban működő erőművek kapacitása napjainkban több mint hétmillió kilowatt, 1980-ra pedig csaknem húszmillió kilowattal növekszik. Az ország keleti területein található az energiakincsek kilencven százaléka, így atomenergiára elsősorban az Uráltól nyugatra van szükség. Ezen a részen, Leningrád mellett épült fel a világ legnagyobb, kétezer megawattos erőműve; további hatalmas energia-termelő üzemek épülnek Kurszk, Csernobilszk,

Szmolenszk, Kalinyin, Roven és Juzsno-Ukrainszk városokban.

A szovjet atomenergia-programban új korszakot nyitottak az úgynevezett gyorssteryénző reaktorok. Az első ilyen típusú erőmű már négy éve üzemel a Kaspi-tenger melletti Sevcsenko városban. A hatalmas reaktorokat az ország egyik legmodernebb üzeme, a Volgodonszkban épülő Atommas kombinát építi majd, amely atomipari gépek gyártásának válik a központjává. Az elképzelések szerint a gyár évente nyolcmillió kilowatt erőművi kapacitást hoz majd létre, ez mintegy kétszerese a legendás Goelro-terv előirányzatának. A gyártási folyamat megszerzésekor gondot okozott a gyártandó berendezések rendkívüli nagy súlya és a speciális szállítási igények. A kész reaktorok szállítását végül is vízi úton oldják meg, a folyókon keresztül a Szovjetunió bármely ipari centruma könnyen elérhető. Az épülőfélben levő kombinát energiaellátására a közelben külön atomerőmű is létesül.

A KGST-országok műszaki-tudományos együttműködésében fontos helyet foglal el az atomenergia. 1972 tavasza óta működik az Interatominstrument elnevezésű nemzetközi gaz-

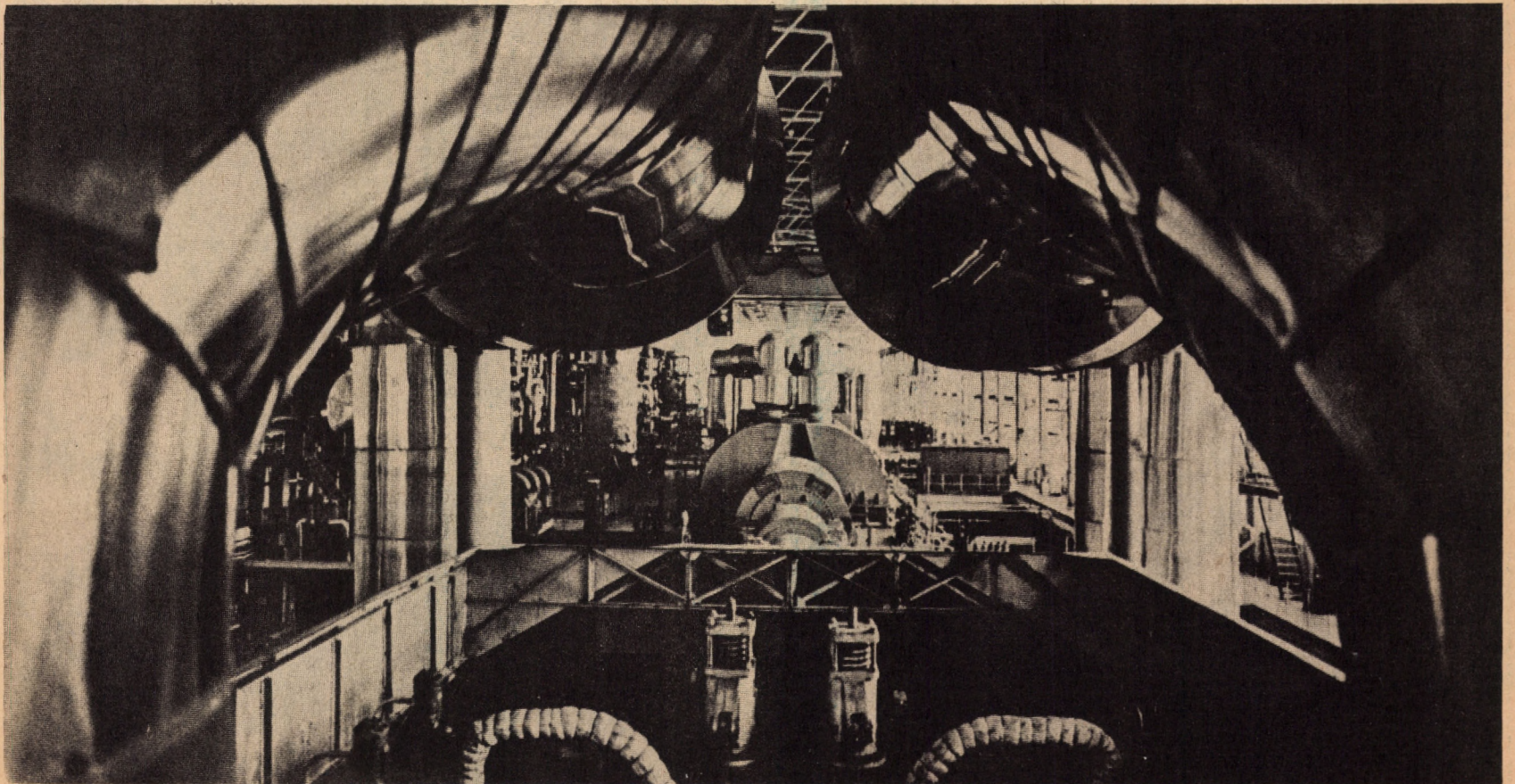
dálkodó egyesülés, mely elsősorban magtechnikai műszerek gyártásával foglalkozik. Az egyesülés munkájában hat KGST-tag — köztük hazánk — termelő és külkereskedelmi vállalatok, valamint kutatóintézetek vesznek részt, munkájuk célja az, hogy az érdekeltek nukleárisműszer-szükségletüket minél magasabb színvonalon elégíthessék ki. A nemzetközi gazdálkodó egyesülés fennállása alatt több mint nyolcszáz terméket fejlesztett ki, forgalma a tervek szerint a mostani ötéves tervidőszakban megkétszereződik.

Az Interatomenergo elnevezésű termelési egyesülés munkájában valamilyen európai KGST-ország részt vesz. Ez az egyesülés biztosítja a készülő erőművek tervezésében és kivitelezésében a szakembergárdát.

A KGST-országok együttműködése az atomenergia területén még kezdeti stádiumban van, csak néhány éves múltra tekinthet vissza. Az integráció előtt e téren is óriási lehetőségek nyíltak. A szocialista országok jelenleg a tagországok atomerőmű-láncának megteremtésén dolgoznak. A végső cél: a népgazdaságok kiegyensúlyozott ellátásának biztosítása, a korszerű energiatermelési struktúra megteremtése.

G. Gy.—Sz. P.

A kola-félszigeti atomerőmű gépterme

«Yharmada fiatalok»

szokottság vajon nem válik uralkodóvá?

A kérdésre élénk tagadás a válasz.

— Karmestere válogatja — fúzi tovább a szót *Bartha Zsolt*. — Kétségtelen, hogy egyes művek előadói gyakorlata kiforrott, az ember idegeiben van. Én ugyan nem játszottam együtt Klempererrel, de tudom, hogyan dirigálta Beethoven szimfóniáit. S ha eh-

hez hozzáteszem, hogy minden jó karmesternek más és más a metódusa, akkor a zenekari játék soha nem válhat egysíkúvá. Egyben azonban valamennyien kö-zösek: elsősorban muzsikálnak és keveset beszélnek. Mert minél több próza hangzik el egy próbán, annál kevésbé sikeres az előadás: a zene lényege sikkad el.

— *Ti kinek köszönhetitek a legtöbbet?*

— Főzeneigazgatóknak, Ferencsik Jánosnak — vallják egyöntetűen. Felváltva mondják: — tudjuk, mit kér... nála egyetlen próbán sincs „leeresztés”... bensőséges emberi kapcsolat alakult ki közöttünk... olyan művekben is újat ad, amiket ritkábban tűzünk műsorra... tudja, mihez kell hozzányúlni és hogyan...

— *A külföldiek közül?*

— Nagy élményt jelent olyan dirigensekkel együtt dolgozni, mint Claudio Abbado, Kobayashi Ken-ichi-ro, Lovro von Matačić, Leonard Bernstein. A jó koncertek katarzist hoznak és ilyenkor soha nem érezzük, hogy hiába játszottunk volna.

A Hangversenyzenekarban (vagy az „áházé”-ban, ahogy a bennfentesek emlegetik az együttest) olyan légkör alakult ki, ahol mindenki elmondhatja jogos észrevételeit. Ezek értéke a személyiségtől, de minde-nekelőtt a szakmai tekintélytől függ.

Bohus Gábor a három koncertmester egyike. Hat éve van a testületnél és január elsejétől *Tátrai Vilmos* utóda.

— Érzem, hogy befogadott a zenekar. Egyben azt is tudom, hogy a szék kötelez. A koncertmester dolga felelősségteljes, kapocs a zenekar és a karmester között. Mindig azt kell közvetíteni, ami megvalósítható, s ezért a zenekar súlyát is a hátamon kell tudnom. De így van ezzel mindenki — említhetem Magyar Imrét és Samu Lászlót a kürtösök, vagy Pomóthy Katalint és Ligeti Pétert a mélyhegedűsök közül —, akinek a munkája a hobbi-ja is egyben. Valamennyien egyenértékű pillérei vagyunk ennek az együttesnek, ki-ki a maga posztján. Különleges élmény egy szimfonikus zenekarban játszani, ahol mindenki

egyenlően leteszi a maga névjegyét. Együtt ülünk a hangmasszában, és érezzük, hogyan reagál előadásunkra a közönség. Saját igényességünket a koncertek fogadtatásából mérjük le. A siker egy-egy fárasztó turné nehézségein is átsegít bennünket, ösztönöz újabb teljesítményekre. Az újraalkotás öröme talán ilyenkor érezzük a legjobban, s ez vezet át mindenkit a szürke hétköznapokon.

S talán ez segíti őket a magánéletben is, a családi harmónia megteremtésében. Hiszen egyikőjük sem tervezhet úgy programot, mehet színházba, moziba, hogy ne vegye figyelembe a havi harminckét szolgálatot. De szülés után a nők is igyekeznek vissza minél hamarabb, eddig egyetlen egy zenekari tag sem vette igénybe a gyermekgondozási segélyt. Mert ez valóban luxus lenne: három esztendő alatt bárki elveszítheti a megszerzett rutint. Mindezt azonban kárpótolja őket az anyagi biztonság és azok a lehetőségek, amelyek egyre inkább megfelelő környezetet jelentenek a számukra. Azzal pedig, hogy egyre többen szólnak bele saját ügyükbe — a

koncertek számának meghatározásába vagy éppen-séggel a fiatalok lakásgondjájának a megoldásába —, ez is azt a megbecsülést tükrözi, amelyben az együttes harmincöt éven aluli korosztálya részesül.

A Magyar Állami Hangversenyzenekar zenekari munkarendjének első mondata így hangzik: „A zenekar minden tagja köteles készségét megőrizni, illetve fejleszteni.”

Nem hinném, hogy a testület tagjainak ezt a mondatot többször fel kellett volna olvasni. Az a száz-egynéhány koncert ugyanis, amit ebben az évadban idehaza és külföldön adnak, feleslegessé teszi ennek az intelemnek az ismételtetését. Helyette ők — megfogadva *Tátrai Vilmos* tanácsait — inkább gyakorolnak, hogy egyengetve saját boldogulásukat egyben a magyar zenekari kultúra nemzetközi hírnevét is öregbítsék.

Molnár Zsolt

Fotó: Nagy Iván

